

ISLamska ZAJEDNICA I MEDIJI U BIH

remzija PITIĆ

Odnos vjere i medija, kao i prisustvo vjere i vjerskih zajednica u medijskom prostoru Bosne i Hercegovine je pitanje koje zavređuje posebnu pažnju. Proces transformacije, kroz koji prolazi naša zemlja, trebao bi dovesti do novih odnosa na relaciji Islamska zajednica - mediji, ali i do novih odnosa medija i medijskih poslenika prema vjeri općenito. Stoga bi se sa obje strane trebala posvetiti posebna pažnja uređenju međusobnih odnosa, vodeći računa o kvalitetu i kvantitetu vjerskoga programa na elektronskim medijima, ali i sadržaju drugih programa koji se emitiraju na radio i televizijskim stanicama. Želimo li izgraditi društvo u kome će biti poštovana individualnost svakoga od nas, morat ćemo poraditi na izgradnji medijske kulture u čije će temelje biti ugrađen princip poštovanja potreba i zahtjeva gledatelja i slušatelja radio i televizijskih stanica. To se posebno odnosi na javne RTV - stanice.

Za izgradnju zdrave medijske kulture važan je korektan odnos vjerskih zajednica i medija, ali i zakonska regulativa o radu medija i odgovornosti za ono što se napiše, kaže ili snimi. Budući da sve što je objavljeno postaje javno, te kao takvo postaje dostupno većini građana, to se iza javno iznesenih stavova, podataka i činjenica treba stati i odgovarati za njih. Sloboda javnoga izražavanja može biti ograničena samo i jedino ugrožavanjem slobode drugoga.

U Bosni i Hercegovini, kada je odnos vjerskih zajednica i medija u pitanju postoje tri

vrste odnosa na osnovu kojih smo odredili i odnos vjere i medija. Postoje stanice koje sebe nazivaju vjerskim, a nisu pod jurisdikcijom vjerskih zajednica. Druga vrsta stanica su one koje uopće nemaju nikakav odnos spram vjere niti ih takva vrsta programa zanima i na tim stanicama uopće nema emisija sa vjerskim sadržajem. Trećoj grupi stanica pripadaju one na kojima se povremeno pripremaju i emitiraju programi i emisije koje u sebi imaju dimenziju vjerskoga. Takve su uglavnom lokalne stanice u većim gradovima i Radio - televizija Bosne i Hercegovine.

Medijska kultura u Bosni i Hercegovini nužno se mora unaprijediti, a sa aspekta vjere i vjernika ona mora biti takva da zadovolji potrebu za informiranjem o svojoj vjeri. Vjera i vjernici imaju šta ponuditi i mogu značajno doprinijeti izgradnji medijske kulture, ali će to moći samo onda kada se izbore za dovoljno prostora u društvu, pa time i u medijskom prostoru ove zemlje.

Islam u medijskom prostoru Bosne i Hercegovine

Iako je RTV BiH za nas najinteresantnija medijska kuća, prije nego bilo šta kažemo o njoj, navest ćemo neke podatke do kojih smo u našem dosadašnjem radu došli, a koji se tiču zastupljenosti islama na RTV stanicama u Federaciji Bosne i Hercegovine, te nekim zapažanjima koja smo stekli uvidom u sadržaj emisija koje se prikazuju. Prema do sada prikupljenim

podacima, koji ipak nisu kompletni, redovitu emisiju o islamu ima 21 radiostanica u Federaciji Bosne i Hercegovine, te 5 televizijskih stanica. Istraživanje je provedeno samo na području Federacije jer u medijskom prostoru drugog entiteta nema čak ni nagovještaja da bi se ovakvi programski sadržaji mogli emitirati. Na područjima sa hrvatskom većinom, također nema nijedne radio ili televizijske stanice koja omogućava muslimanima da imaju svoju emisiju vjerskoga karaktera. Izuzetak je "Radio N" iz Livna, koji povremeno ima emisiju za muslimane. Treba napomenuti da ima jedan broj stanica koje se "probude" za vrijeme mjeseca ramazana kada se i na njihovim valovima emitiraju emisije o islamu.

Također, postoji nekolicina radiostanica koje kompletan svoj program predstavljaju kao islamski, ali Islamska zajednica nema nikakvo- ga utjecaja na uređivačku politiku, programsku šemu, koncepciju sadržaja i sl. na programima tih stanica. Analiza sadržaja koje nude ovakve stanice mogla bi biti predmet jednog drugog rada, a mi ih ovdje samo spominjemo.¹

Površni pregled gore navedenih podataka o broju stanica koje emitiraju ovakve emisije mogao bi nam dati sliku kako smo ipak prisutni i kako islam nije zapostavljen na RTV - stanicama. No, to je samo privid gdje se od drveta ne vidi šuma. Ako imamo u vidu podatak da u Bosni i Hercegovini ima negdje oko 280 RTV stanica onda je broj onih koje imaju redovite emisije znatno ispod deset posto, što je alarmantan podatak. Sa druge strane i ovi sadržaji koji se emitiraju su uglavnom lošega kvaliteta i ne zadovoljavaju ni minimum kriterija koje ova profesija zahtijeva. Nije nam cilj ovdje minimizirati rad bilo koga od tih vrijednih naših ljudi koji na terenu uređuju i pripremaju ove sadržaje. Njima treba čestitati na trudu uloženom u poslu u kojemu smo svi mi početnici i u kojem moramo još mnogo i dugo učiti. Sa druge strane, ako želimo imati kvalitetne programe, moramo biti samokritični i sa aspekta struke ocjenjivati ove sadržaje. U tom smislu navest ćemo neke od razloga zašto su nam ovi sadržaji niskoga kvaliteta.

1. Ne postoje relevantni i provjerljivi, a najčešće ne postoje uopće, podaci o broju slušatelja ili gledatelja koji prate ovakve sadržaje, tako da nismo u mogućnosti ocijeniti njihov domet i učinak te popularnost među muslimanima. Ove je podatke skoro nemoguće provjeriti i imati potpuni uvid. Također, ne postoji ni

analiza strukture slušateljstva i gledateljstva ni na jednom nivou, jer su analitika i statistika nama nove discipline i teško se navikavamo na njihovo postojanje a da ne govorim na njihovu primjenu. Ova analiza je značajna jer bismo njome mogli procijeniti kvalitet emisije, njene nedostatke i potrebu okretanja onom dijelu publike koja nije njome obuhvaćena. Danas su mogućnosti prenošenja informacija bezmalo neograničene, ali i, barem što se Islamske zajednice tiče, bezgranično neiskorištene.

2. Nestručnost kadrova koji pripremaju i uređuju ovakve emisije. Uglavnom su to ljudi sa završenom Gazi Husrev begovom medresom, koja jeste dobar temelj, ali bez poznavanja osnova novinarstva i novinarske profesije ona ostaje samo temelj na kojeg se ništa ne nadograđuje. Osim toga ne postoji danas u Bosni i Hercegovini nijedna katedra, odsjek i sl. koja se bavi vjerskim novinarstvom i gdje bi se studenti trebali pripremati za ovu vrstu poslova. Također, nema ni organiziranja seminara, kurseva i sl. za urednike ovakvih emisija.

3. Nedostatak adekvatne finansijske, materijalne i moralne potpore jedan je od uzroka lošega kvaliteta sadržaja o kojima je riječ. Rijetke su stanice koje imaju bilo kakvog arhivskog materijala koji se može upotrijebiti. Hroničan je nedostatak kvalitetne i upotrebljive muzike bez kojih se radio i televizija ne mogu ni zamisliti. Osim toga zastarjela oprema i priučeni ljudi koji obavljaju poslove snimanja, montaže, režije i dr. znatno slabe kvalitet programskih sadržaja.

Televizija, "Dedžal" ili "najomiljeniji stanovnik" naših domova

Civilizacija u kojoj živimo je civilizacija slike, a televizija i internet su njena najveća čeda čijem su utjecaju podložne sve generacije i svi slojevi društva. Danas su televizijske kamere prisutne u svim dijelovima svijeta, a ono što nije prikazano na CNN-u i njemu sličnim medijskim grdosijama nije se ni dogodilo. Televizija je danas dostupna svakome, internet će to biti sutra. Od vremena kada je u radikalno konzervativnim krugovima nazivana "dedžalom" pa do vremena kada je postala "najomiljeniji" stanovnik naših domova televizija je vrtoglavo napredovala u svim segmentima, kvalitetu slike i zvuka, kvalitetu programskih sadržaja, informiranju, povećanju dometa i poboljšanju prijema i dr. Danas imamo direktne prijenose

različitih sadržaja sa svih tačaka Zemljine kugle od "nestašluka" američkog ili ruskog predsjednika pa do direktnog prijenosa ratova kakav je primjerice bio onaj u Zaljevu. S obzirom na važnost medija nije se čuditi što se danas u svijetu vodi grčevita borba za kontrolu i upravljanje njima. Ona famozna krilatica o "nezavisnim medijima" koja se toliko rabi u društvima u tranziciji, i koju rabe novinari kada govore samo o sebi i svom novinarskom statusu u svojoj novinskoj kući, klasična je podvala za neuke i naivne. Naravno, sloboda novinara i novinarske profesije u demokratskim društvima i totalitarnim sistemima se ne može porediti ni u jednom segmentu, ali termin nezavisni je naprosto neodrživ. Televizija poseban uticaj ima na mladež svih starosnih dobi od djetinjstva do punoljetstva.

Predsjednik Svjetske islamske asocijacije za mentalno zdravlje i voditelj dječije i adolescentne psihijatrije u Mizuriju (Missouri) u Kolumbiji (Columbia) prof. dr. Aršad Husejin smatra kako moderna tehnologija izaziva određene probleme i poremećaje naročito kod djece. "Da bi dijete bilo osposobljeno za razdoblje zrelosti, odnosno za rad, potrebno je da ide u školu i da uči. Međutim elektronski mediji i razvoj tehnologije su sve to promijenili. Za gledanje televizije, npr., nije potrebna nikakva naobrazba. Istraživanja u Americi su pokazala da petnaestomjesečna beba može gledati televiziju i već razvija osjećaj za svoj omiljeni program. Kod štampanih medija može se imati kontrola određenih sadržaja, tj. može se kontrolirati koju vrstu knjiga ponuditi djeci. Knjige za odrasle su bile odvojene i djeca im nisu imala pristup. Sada, svi programi se prenose na jedan ekran i dostupni su svima. Tako informacije za odrasle koje su djeci nerazumljive i ne bi im trebale biti dostupne, a jesu, kod djece stvaraju određene probleme jer djeca emocionalno nisu spremna da ih razumiju u potpunosti."²

Ovakva upozorenja pozivaju na dublju analizu medija uopće, a napose elektronskih. No, to nije predmet ovoga rada. Treba prihvatiti činjenicu da je televizija tu i da će je i dalje biti, a istovremeno se određujući prema njoj iznalaziti načine kako je upotrijebiti u korisne svrhe. Stoga držimo prioritarnim strateško određenje prema medijima općenito i posebno prema televiziji kao najjačem i najutjecajnijem mediju. Pitanje prisustva Islamske zajednice na medijskom nebu Bosne i Hercegovine od strateškog je značaja. To se posebno odnosi na prisustvo

na RTV BiH, ili sutra PBS-u i Federalnoj televiziji.

RTV BiH

Televizija Bosne i Hercegovine je najveća i najgledanija, a Radio najslušaniji u Bosni i Hercegovini. Na Radiju se svakog petka emitira naša redovita emisija koja će uskoro napuniti jednu deceniju svoga emitiranja. Televizija Bosne i Hercegovine svoja vrata islamu otvara u vrijeme mjeseca ramazana, a u rijetkim prilikama i izvan toga mjeseca kao što su primjerice emisije o hadžu, kurbanu i hidžri. Nije nam želja da se krivica za nepostojanje redovitih emisija i drugih programskih sadržaja poslovično svali na Televiziju, nego samo iznosimo činjenično stanje kakvo je trenutno na ovoj medijskoj kući. Prema onome što se do sada uspjelo napraviti može se zaključiti kako postoje mogućnosti, želje, kapaciteti ali i stručni ljudi koji mogu ovakve sadržaje uspješno i kvalitetno raditi. To se posebno odnosi na ramazanski program 1996./97. i 1999./00. godine, te emisije o hadžu, kurbanu, Hidžri i dr. Tim se emisijama, iako su one vrlo kratke, uspostavio kvalitet i date smjernice kakve bi emisije o islamu na televiziji trebale biti. Osim navedenog, ove godine smo uveli novinu i prisustvom na teletexu BHT-a gdje se mogu naći informacije o značajnim datumima za muslimane u Bosni i Hercegovini. Ovi se događaji prate kalendarski.

Muslimani u Bosni i Hercegovini imaju pravo na redovitu emisiju i na Televiziji kako bi se o svojoj vjeri i kulturi kojoj pripadaju mogli obavijestiti i putem malih ekrana. Ovo je važno stoga što je to najgledanija televizija i što bi emisije rađene na njoj imale svoju smjerodavnu funkciju za urednike emisija na lokalnim kućama. Sa druge strane, naši vjernici svojom pretplatom finansiraju funkcioniranje Televizije što im daje za pravo da imaju vjersku emisiju. Prema našim saznanjima postoji povoljna klima za pokretanje ovakve emisije i na samoj Televiziji, a realizacija bi mogla krenuti vrlo skoro. Naravno, nije dostatno svesti prisustvo na Televiziji samo kroz ovaj sadržaj. Za nas je jednako važan svaki televizijski segment, ali o tome bi trebalo uraditi posebnu analizu, te ne može biti predmet ovoga rada.

Uporedo sa ovim projektom trebalo bi na planu poboljšanja kvaliteta programa na lokalnim stanicama i unapređenja ukupne

medijske situacije na ovom planu poduzeti nekoliko mjera. Pokušat ćemo apostrofirati najznačajnije i najprioritetnije.

1. Organizirati redovne seminare za urednike ovih emisija na lokalnim radio i televizijskim stanicama. Ovaj bi seminar trebalo održavati svake godine a ova bi godina trebala biti početak organiziranja ovakvih seminara, što je planom za ovu godinu i predviđeno. Stručni ljudi sa dugogodišnjim iskustvom, svako iz svoje oblasti, trebali bi imati svoje referate na ovom seminaru i tako skrenuti pažnju na važnost svakog detalja u ovome poslu.

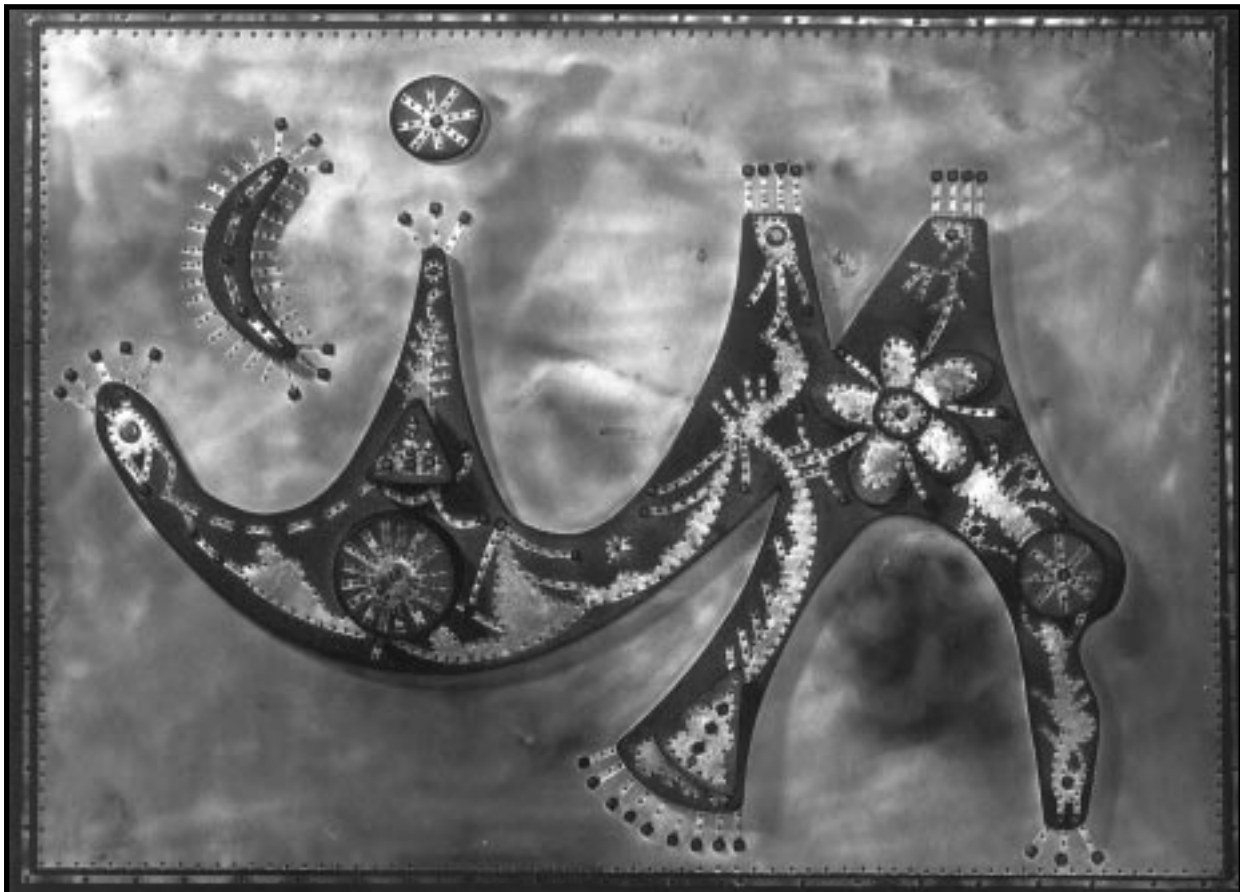
2. Podsticaj školovanju kadrova za novinarski posao također je prioritetan, ne samo za rad u kućama nego i za medije unutar same Islamske zajednice. Nedostatak stručnoga kadra je hronični problem s kojim se danas suočavamo, jer Islamska zajednica ima teologe koji ne poznaju novinarstvo, a medijske kuće imaju novinare koji ne poznaju islam. Zato je teško naći pogodnu ličnost koja može zadovoljiti uzuse profesije a istovremeno prezentirati veličanstvene vrijednosti naše vjere.

3. Ulazak u novi milenij krajnje je vrijeme da Islamska zajednica pokrene aktivnosti vezane

za vlastitu produkciju. Vlastita produkcija pruža neograničene mogućnosti proizvodnje programskih sadržaja za internu upotrebu u našim obrazovnim ustanovama ali i za širu medijsku eksploataciju. Da bi to bilo moguće morali bismo osigurati vlastiti studio, obučiti ljude da rade u njemu i po potrebi proizvoditi sadržaje različite strukture i namjene. Ovo jeste krupan projekat i staje mnogo novaca. Ali više će nas stajati ako se ozbiljno ne pozabavimo ovom problematikom i ako ovakve projekte ne realiziramo. Potrebe muslimana za informiranjem o svojoj vjeri nadmašuju jedini medij koji koristimo - hutbu petkom, a te potrebe nećemo moći zadovoljiti jednom emisijom makar ona bila sedmična i makar se emitirala na najgledanijoj televiziji. **m**

¹ Ovo su podaci kojima raspolaže Vjerskoprosvjetna služba Rijaseta Islamske zajednice.

² Vidi šire iz razgovora sa prof. Husejinom u: *Preporod*, br. 17./666., 1. septembar 1999., str. 7

Nesim Tahirović: PRAHISTORIJSKA ŽIVOTINJA